ऋजिश्वा भारद्वाजः।विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्।

हुवे वो देवीमदितिं नमोभिर्मृळीकाय वरुणं मित्रमग्निम्।
अभिक्षदामर्यमणं सुशेवं त्रातॄन्देवान्सवितारं भगं च॥ ६.०५०.०१

देवीम्- देवताम्। अदितिम्- अखण्डप्रकृतिम्। नमोभिः- वन्दनैः। वरुणम्- ऋताधिदैवतम्। मित्रम्- स्नेहाधिदैवतम्। अग्निम्- क्रत्वधिदैवतम्। अभिक्षदाम्- अभिक्षत्तारं। क्षदिर्हिंसा। शत्रुहिंसकम्। अर्यमणम्- सौशील्याधिदैवतम्। सुशेवम्- सुसुखम्। सवितारम्- प्रेरणाधिदैवतम्। भगम्- सौभाग्याधिदैवतम्। च। त्रातॄन्- रक्षकान्। देवान्। वः- युष्मान्। मृळीकाय- आनन्दाय। हुवे- आह्वये ॥१॥

सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितृननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान्।
द्विजन्मानो य ऋतसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः॥ ६.०५०.०२

सुमहः- महात्मन्। सूर्य। सुज्योतिषः- सुप्रकाशान्। दक्षपितॄन्- सामर्थ्यपालकान्। देवान्। अनागास्त्वे- अनपराधत्वे। वीहि- कामय। ये। द्विजन्मानः- द्यावापृथिव्योर्जायमानाः। ऋतसापः- ऋतस्पर्शिनः। सत्याः। स्वर्वन्तः- स्वर्गवन्तः। यजताः- पूज्याः। अग्निजिह्वाः- अग्निद्वारा हव्यग्राहकाः। तान् वीहि ॥२॥

उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद्रोदसी शरणं सुषुम्ने।
महस्करथो वरिवो यथा नोऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः॥ ६.०५०.०३

उत- अपि च। द्यावापृथिवी- हे द्यावापृथिव्यौ। उरु- विस्तीर्णम्। क्षत्रम्। कुरुतम्। रोदसी- हे द्यावापृथिव्यौ। सुषुम्ने- सुसुखे। बृहत्- महत्। शरणम्- सदनम्। कुरुतम्। धिषणे- धरित्र्यौ। अनेहः- अपापम्। महः- महत्। वरिवः- श्रेष्ठम्। यथा भवति तथा। नः- अस्मभ्यम्। क्षयाय- निवासाय। करथः- कुरुतम् ॥३॥

आ नो॑ रु॒द्रस्य॑ सू॒नवो॑ नमन्ताम॒द्या हू॒तासो॒ वस॒वोऽधृ॑ष्टाः।

यदी॒मर्भे॑ मह॒ति वा॑ हि॒तासो॑ बा॒धे म॒रुतो॒ अह्व॑ाम दे॒वान्॥ ६.०५०.०४

यत्- यदा। अर्भे- अल्पे। महति- अनल्पे। वा। बाधे- कष्टे। हितासः- निहिताः स्थिता वयम्। देवान्। मरुतः। अह्वाम- आह्वयामः। तदा। रुद्रस्य- द्रवणाधिदैवतस्य। सूनवः- पुत्रा मरुतः प्राणविशेषाः। अद्य- इदानीम्। हूतासः- आहूताः। वसवः- शरण्याः। अधृष्टाः- अप्रधृष्याः। नः- अस्मभ्यम्। आ नमन्ताम्- आनता भवन्तु ॥४॥

मि॒म्यक्ष॒ येषु॑ रोद॒सी नु दे॒वी सिष॑क्ति पू॒षा अ॑भ्यर्ध॒यज्वा॑।

श्रु॒त्वा हवं॑ मरुतो॒ यद्ध या॒थ भूमा॑ रेजन्ते॒ अध्व॑नि॒ प्रवि॑क्ते॥ ६.०५०.०५

रोदसी- वाक्। विद्युद्वा। देवी। येषु। मिम्यक्ष- सङ्गच्छती। अभ्यर्धयज्वा- समृद्धदाता। अभ्यर्धयन् यजतीति यास्कः। पूषा- पोषकः सूर्यः। सिषक्ति- यान् सेवते। तादृशाः। मरुतः- वाताः प्राणविशेषाः। हवम्- आह्वानम्। श्रुत्वा। यत्- यदा। याथ- आगच्छथ। तदा। प्रविक्ते- पृथक्कृते। अध्वनि- मार्गे। भूम- भूतजातानि। रेजन्ते- कम्पन्ते ॥५॥

अ॒भि त्यं वी॒रं गिर्व॑णसम॒र्चेन्द्रं॒ ब्रह्म॑णा जरित॒र्नवे॑न।

श्रव॒दिद्धव॒मुप॑ च॒ स्तवा॑नो॒ रास॒द्वाजाँ॒ उप॑ म॒हो गृ॑णा॒नः॥ ६.०५०.०६

त्यम्- तम्। वीरम्। गिर्वणसम्- श्रुतिसम्भजनीयम्। इन्द्रम्- परमेश्वरम्। जरितः- स्तोतः। नवेन- अभिनवेन। ब्रह्मणा- मन्त्रेण। अभि- आभिमुख्येन। अर्च- पूजय। स्तवानः- स्तुतः। हवम्-अस्मदाह्वानम्। उप श्रवत्- उपशृणोतु। गृणानः- स्तुतः सन्। महः- महान्ति। वाजान्- अन्नानि। उपरासत्- प्रदद्यात् ॥६॥

ओ॒मान॑मापो मानुषी॒रमृ॑क्तं॒ धात॑ तो॒काय॒ तन॑याय॒ शं योः।

यू॒यं हि ष्ठा भि॒षजो॑ मा॒तृत॑मा॒ विश्व॑स्य स्था॒तुर्जग॑तो॒ जनि॑त्रीः॥ ६.०५०.०७

आपः- हे उदकानि। हे आधारशक्तिप्रवाहाः। मानुषीः- हे मनुष्यहिताः। ओमानम्- रक्षकम्। अमृक्तम्- अहिंसितम्। शम्- मनःप्रशमनम्। योः- अशान्तिपृथक्करणम्। तोकाय तनयाय- धर्मसन्ततये। धात- यच्छत। यूयम्। भिषजः- आरोग्यदाः। मातृतमाः- अतिशयेन जनन्यः। स्थ- भवथ। हि- खलु। विश्वस्य- सर्वस्य। स्थातुः जगतः- स्थावरजङ्गमस्य। जनित्रीः- जनन्यो भवथ ॥७॥

आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात्।
यो दत्रवाँ उषसो न प्रतीकं व्यूर्णुते दाशुषे वार्याणि॥ ६.०५०.०८

यः। दत्रवान्- दानशीलः। उषसो न प्रतीकम्- प्रभातप्रकाशः। दाशुषे- दात्रे। वार्याणि- श्रेष्ठानि। व्यूर्णुते- प्रकाशयति। देवः- स द्योतमानः। सविता- प्रेरकः सूर्यः। त्रायमाणः- रक्षकः। हिरण्यपाणिः- सुवर्णपाणिः। यजतः- पूज्यः। जगम्यात्- आगच्छतु ॥८॥

उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नध्वरे ववृत्याः।
स्याम हं ते सदमिद्रातौ तव स्याम ग्नेऽवसा सुवीरः॥ ६.०५०.०९

उत- अपि च। त्वम्। सहसः सूनो- शाक्त। नः- अस्मदर्थम्। अद्य- इदानीम्। देवान्। अस्मिन्- एतस्मिन्। अध्वरे- ध्वररहितकर्मणि। आ ववृत्याः- आवर्तय। सदमित्- सदैव। ते- तव। रातौ- दाने। अहम्। स्याम्- भवेयम्। अग्ने। तव- ते। अवसा- रक्षया। सुवीरः। स्याम्- भवेयम् ॥९॥

उत त्या मे हवमा जग्म्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा।
अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वतं नरा दुरितादभीके॥ ६.०५०.१०

उत- अपि च। त्या- तौ। युवम्- युवाम्। नासत्या- सत्यस्वरूपौ। विप्रा- मेधाविनौ। धीभिः। मे- मम। हवम्- आह्वानम्। जग्म्यातम्- आगच्छतम्। महः- महतः। तमसः- अन्धकारात्। अत्रिम्- अग्न्युपासकमस्मदाचार्यम्। अमुमुक्तम्- मोचितवन्तौ। न- इव। नरा- नेतारौ। अभीके- वृत्रजनितयुद्धे। दुरितात्- अघात्। तूर्वतम्- नस्तारयतम् ॥१०॥

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो दातारो भूत नृवतः पुरुक्षोः।

दशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः॥ ६.०५०.११

ते- अमी मरुतः। नः- अस्मभ्यम्। द्युमतः- दीप्तिमतः। वाजवतः- अन्नवतः। नृवतः- वीरवतः। पुरुक्षोः- बहुभिः कीर्तनीयस्य। रायः- दानयोग्यधनस्य। दातारः। भूत- भवत। दशस्यन्तः- यच्छन्तः। दिव्याः- दिविजाः। पार्थिवासः- भौमाः। गोजाताः- रश्मिजाः। अप्याः- उदकजाः। चैतन्यजाः प्रकृतिजा इति भावः। देवाः- मरुतः। मृळत- सुखयत ॥११॥

ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळ्हुष्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः।

ऋभुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः॥ ६.०५०.१२

रुद्रः- वेगाधिदेवता। सरस्वती- रसचोदनाधिदेवता। विष्णुः- सर्वव्यापनशीलोन्तर्यामी पुरुषः। वायुः- प्राणः। ते- अमी। मीळ्हुष्मन्तः- आनन्दाः। नः- अस्मान्। मृळन्तु- आनन्दयन्तु। ऋभुक्षाः- उरु भासमानः। वाजः- सद्गतिसम्पन्नः। दैव्यः- दिव्यः। विधाता- हिरण्यगर्भो महत्तत्त्वाधिदेवता। पर्जन्यवाता- वृष्टिवातौ। नः- अस्मदर्थम्। इषम्- काम्यमन्नम्। पिप्यताम्- वर्धयताम् ॥१२॥

उत स्य देवः सविता भगो नोऽपां नपादवतु दानु पप्रिः।

त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी समुद्रैः॥ ६.०५०.१३

उत- अपि। स्यः- सः। देवः- द्योतमानः। सविता- प्रेरकः सूर्यः। भगः- सौभाग्याधिदेवता। दानु पप्रिः- दातव्यपूरकः। अपां नपात्- अब्जोग्निः। नः- अस्मान्। अवतु- रक्षतु। त्वष्टा- तनूकरणदेवता। देवेभिः- देवैः। जनिभिः- तत्पत्नीभिः। सजोषाः- समानप्रीतः सन्। द्यौः- नभः। देवेभिः- द्योतमानैः सूर्याचन्द्रादिभिः। समुद्रैः- अर्णवैः। पृथिवी। इमाश्च सर्वा देवता अस्मान् रक्षन्तु ॥१३॥

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्पृथिवी समुद्रः।

विश्वे देवा ऋतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु॥ ६.०५०.१४

उत- अपि च। नः- अस्मान्। अहिर्बुध्न्यः- अहीनमूलः। एकपात्- असहायचरणशीलः। अजः- रुद्रो ब्रह्मा वा। पृथिवी- भूमिः। समुद्रः- अर्णवः। विश्वे- सर्वे। देवाः। ऋतावृधः- सत्यवर्धकाः। हुवानाः- आहूताः। स्तुताः- कीर्तिताः। मन्त्राः- मननीया मन्त्रमया वा। कविशस्ताः- सूक्ष्मदर्शिप्रशंसिताः। अवन्तु- रक्षन्तु ॥१४॥

एवा नपातो मम तस्य धीभिर्भरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः।

ग्ना हुतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः॥ ६.०५०.१५

एव- एवं स्तुतस्य। तस्य। मम- मे। नपातः- पुत्राः। भरद्वाजाः- आहृतहविष्काः। धीभिः। अर्कैः- मन्त्रैः। अभ्यर्चन्ति- अभिपूजयन्ति। ग्नाः- स्त्रीशक्तयः। हुतासः- आहूताः। वसवः- शरण्याः। अधृष्टाः- अप्रधृष्याः। यजत्राः- पूज्या दानशीलाः। विश्वे- सर्वे। स्तुतासः- स्तुताः। भूत- भवत ॥१५॥